

PŘEDMLUVA

Ve dnech ve dnech 8. a 9. 10. 2015 uspořádala Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s Institutem Hanse Kelsena ve Vídni a Rakouským kulturním fórem v Praze mezinárodní konferenci Hans Kelsen – inspirující osobnost pro právní vědu, filozofii, politiku a mezinárodní vztahy. Konference byla pořádána v rámci programů PRVOUK 04 a PRVOUK 06 a bezesporu patřila k nejvýznamnějším vědeckým konferencím, které se na fakultě uskutečnily v poslední době. Již v jejím průběhu jsme se s Institutem Hanse Kelsena dohodli, že její příspěvky bychom rádi publikovali jednak německy ve Vídni a jednak česky v Praze. Právě v tomto čísle AUC Iuridica tak vychází část tehdy pronesených příspěvků, nebo v případě doc. Veroniky Bílkové i pro konferenci uvažovaný, avšak vzhledem k pracovním povinnostem nepřednesený text. V těchto dnech ostatně též probíhají poslední ediční práce na „vídeňském“ sborníku, který vyjde pod názvem Hans Kelsen in der tschechischen und internationalen Rechtshlehre jako číslo 39 sborníku prací Institutu Hanse Kelsena.

Rád bych též využil prostoru, který mi předmluva k tomuto souboru textů dává, a připomněl, jak vlastně myšlenka na konferenci vznikla a co osobnost Hanse Kelsena pro české akademické prostředí znamená. Koncem října 2014 se tehdejší ministryně spravedlnosti Helena Válková v Praze sešla se svým rakouským protějškem Wolfgangem Brandstetterem. Jednali o rekodifikaci občanského práva, problematice státního zastupitelství a o spolupráci v dalších právních otázkách. Symbolicky pak (znovu) odhalili pamětní desku právě profesora Hanse Kelsena na rohu ulic Národní a Spálené v Praze v podchodu obchodního domu Máj – My Tesco. Při obědě pořádaném tehdejším rakouským velvyslancem v Praze Ferdinandem Trauttmansdorffem jsme poprvé diskutovali otázku, zda by si Hans Kelsen nezasloužil kromě zmíněné pamětní desky i připomenutí odborné veřejnosti. Právě Ferdinand Trauttmansdorff poté konferenci slavnostně zahájil a jeho slova o významu společných historických základů středoevropské právní kultury pro česko-rakouské vztahy i v současnosti a o symbolické roli, kterou v tomto kontextu představuje Hans Kelsen, nebyla nějakou zdvořilostní diplomatickou frází.

Při mé návštěvě Vídne v červnu 2015 se k myšlence společné konference věnované Hansi Kelsenovi kladně vyslovili profesori Clemens Jabloner a Thomas Olechowski, s nimiž jsem poté dohodl kromě termínu zejména její zaměření a program. Jako neméně šťastné se ukázalo i zapojení Rakouského kulturního fóra v Praze, v jehož prostorách na

Jungmannově náměstí se celá konference otevřela vystoupením Herberta Schambecka, významného rakouského právního vědce, univerzitního profesora a emeritního prezidenta rakouské Spolkové rady.

Osobnost a dílo pražského rodáka Hanse Kelsena (narozen 1881 v Praze – zemřel 1973 v Kalifornii) jsou sice v české právníkové veřejnosti poměrně známé, neboť Kelsenova spolupráce s profesorem Františkem Weyrem a dalšími brněnskými právními normativisty¹ výrazně ovlivnila úroveň československé právní teorie i ústavně právní debaty, například o ústavním soudnictví, a vycházely i překlady Kelsenových textů. Toto Kelsenovo působení v Československu ostatně podrobně popsal již článek „Pražský rodák Hans Kelsen“ Jiřího Klaboucha, uveřejněný v roce 1993 v časopise *Právník*,² a Kelsenovou osobností se podrobně zabýval i Petr Kreuz.³ Kelsen se narodil v pražské německy mluvící židovské rodině, a i když se poměrně brzy přestěhoval do Vídně, k českým zemím a později Československu jej pojila řada vazeb i osobních přátelství.

Rád bych připomněl, že Kelsenův vztah k meziválečnému Československu měl i další dimenze. První z nich byla pozitivní a dnes již neprávem pozapomenutá. Jak ostatně ukázal i prof. T. Olechowski, Kelsen měl ke vzniku československého státu kladný (avšak nikoli nekritický) vztah a v několika mezinárodně politických otázkách dokonce sám nabídl ministru zahraničí a pozdějšímu prezidentu Edvardu Benešovi spolupráci. Již od dvacátých let s Benešem diskutoval o vztahu státu k jeho menšinám, v této oblasti dokonce předložil Benešovi návrh na proměnu Československa na spolkový stát. Na jaře roku 1938, v době, kdy Beneš a československá vláda čelili velkému mezinárodnímu tlaku v národnostních otázkách, Beneš osobně stál o to, aby se právě Kelsen stal mezinárodním expertem, který posoudí československý návrh tzv. národnostního statutu, a sám Kelsen na některých doporučeních v této oblasti začal pracovat.⁴

O tom, jaký byl Kelsenův vztah k ČSR v době silící mezinárodní krize, svědčí nejen jeho přijetí čs. státního občanství, ale i aktivní účast v debatách o ohrožení demokracie. Vyjádřil se k tomu například na pozvání debatního Klubu Přítomnosti v roce 1937 v následně publikovaném textu „*Státní forma a světový názor*“, který se zabývá rozlišením demokratického a autoritativních režimů. I tento text je součástí reprintu Hans Kelsen: *O státu, právu a demokracii. Výběr prací z let 1914–1938*, vydaného vydavatelstvím Wolters Kluwer, který jsme měli možnost v rámci konference díky příspěvku Ondřeje Horáka i představit a následně také pokřtít.

Hans Kelsen byl s osudem Československa spjat i v období po 15. březnu 1939. Benešův důvěrník a prominentní prohradní novinář Hubert Ripka, který po Mnichovu pobýval v Paříži, napsal 24. června 1939 čs. zástupci u Společnosti národů J. Kopeckému, zda by se neobrátil na Hanse Kelsena s žádostí o vypracování právního dobrozdání pro zářijové zasedání Společnosti národů, které by odsoudilo německou agresi proti

¹ Viz blíže WEYR, F.: *Paměti: Za Republiky, 1918–1938*. Díl 2. Brno: Atlantis, 2001, s. 91, 121–122 a 256 a násl. Viz též KUBEŠ, V.: *A chtěl bych to všechno znovu*. Masarykova univerzita v Brně, 1994, s. 137–138.

² KLABOUCH, J.: Pražský rodák Hans Kelsen. *Právník*, sv. 132, č. 3/1993, s. 185–192.

³ KREUZ, P.: K pražským kořenům tvůrce ryzí nauky právní a spoluautora rakouské ústavy Hanse Kelsena. *Pražský sborník historický*, sv. 37, 2009, s. 225–254.

⁴ KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: *Od národního státu ke státu národnosti?: Národnostní statut a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938*. Praha: Karolinum, 2013, s. 72.

Česko-Slovensku a dodalo čs. straně právní argumentaci.⁵ Kopecký v této souvislosti E. Beneše informoval, že Hans Kelsen jej vyhledal z vlastní iniciativy a zmíněný dokument skutečně vypracoval. Bohužel čs. věci nepříznivý vývoj mezinárodní situace projednání „Kelsenova memoranda“ znemožnil.⁶

Druhá dimenze Kelsenova vztahu k Československu má poněkud hořkou příchut'. Když totiž Kelsen kvůli situaci v Rakousku v druhé polovině 30. let začal vyučovat na pražské německé univerzitě, národně socialisticky či pravicově orientovaní studenti a část profesorského sboru mu pobyt v Praze urážkami a sabotáží přednášek znechutili a uspíšili Kelsenovo rozhodnutí odejít do Ženevy a později uprchnout před nacismem dokonce až do USA. To na konferenci ostatně připomněl profesor Karel Malý a je to i tento důvod, proč jsem osobně velmi rád, že jsme diskuzi o Hansi Kelsenovi vrátili i na pražskou akademickou půdu.

Závěrem mi dovoluji znovu zdůraznit, že cílem konference nebylo připomenout Hanse Kelsena jen jako historickou osobnost, ale zejména jako stále inspirující osobnost pro právní vědu, filozofii, politiku a mezinárodní vztahy. Doufám, že se to alespoň částečně podařilo a že k tomu přispěje i toto číslo AUC Iuridica, které jako čtenáři právě berete do ruky.

Jan Kuklík

⁵ Blíže viz KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: Memorandum by Hans Kelsen on the Breaking up of Czecho-Slovakia. In JABLONER, C. – OLECHOWSKI, T. – ZELENY, K. (eds.): *Das internationale Wirken Hans Kelsen*. Schriftenreihe des Hans Kelsen-Instituts 38. Wien: MANZ Verlag, 2016, zejm. s. 110–112.

⁶ Tamtéž.